

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/3045,Otwarcie-wystawy-Marzec-1968-Lodz-10-marca-2009.html>
18.03.2026, 00:54

Otwarcie wystawy „Marzec 1968” – Łódź, 10 marca 2009

10.03.2009

Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi zorganizował ekspozycję wystawy „Marzec 1968”. Uroczystość otwarcia miała miejsce 10 marca 2009 r. w Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi (ul. Gdańska 13). Przybyłych gości powitali Marek Czekalski – zastępca dyrektora Muzeum Tradycji Niepodległościowych oraz Marek Družka – dyrektor łódzkiego oddziału IPN. Uroczystość zaszczycili swoją obecnością wicewojewoda łódzki Krystyna Ozga, Ewa Sułkowska-Bierezin, Zofia Gromiec oraz przedstawiciele środowisk kombatanckich.

Wystawę można oglądać do dnia 30 marca 2009 r.

Na początkowych panelach ukazane zostały wydarzenia omawiające genezę Marca '68. Można podzielić je na cztery części: pierwsza przedstawia świat w drugiej połowie lat sześćdziesiątych minionego wieku, a tworzą ją fotografie prezentujące Sobór Watykański II, wojnę w Wietnamie, „rewolucję kulturalną” w Chinach, wojnę sześciodniową, rewoltę studencką w Paryżu i Praską Wiosnę. Druga część wystawy daje obraz Polski okresu rządów Władysława Gomułki począwszy od wiecu przed Pałacem Kultury w październiku 1956 r., poprzez obrazy życia codziennego doby „małej stabilizacji” i fotografie rywalizujących ze sobą koterii wewnątrz PZPR. Trzecia część ukazuje dzieje środowiska młodzieży działającej przed Marcem '68 na terenie Uniwersytetu Warszawskiego, czyli tzw. komandosów skupionych wokół Jacka Kuronia i Karola Modzelewskiego, a także środowiska rewizjonistów, uosabianego przez Leszka Kołakowskiego i Włodzimierza Brusa. Czwarta część przedstawia w ogromnym skrócie dzieje Żydów w Polsce w XX wieku – od tragedii Holocaustu, przez pogrom w Kielcach po próbę ukazania korzeni stereotypów „żydokomuny” i Żydów w „bezpiece”.

Trzon wystawy tworzy kilkadziesiąt zdjęć i dokumentów ukazujących przebieg wydarzeń marcowych w różnych miastach Polski (nie tylko w Warszawie), począwszy od spektaklu „Dziadów” w Teatrze Narodowym, poprzez nadzwyczajne zebranie Oddziału Warszawskiego Związku Literatów Polskich, wiece studenckie, manifestacje uliczne, masówki w zakładach pracy, po kampanię antysemicką i emigrację pomarcową. Obok zdjęć znanych zaprezentowano po raz pierwszy wiele unikalnych fotografii i dokumentów odnalezionych w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej.

Wystawę przygotowali pracownicy OBEP IPN w Warszawie. Scenariusz opracowali prof. Jerzy Eisler i dr Paweł Sasanka. Projekt graficzny przygotował Krzysztof Burnatowicz. Wykorzystano materiały z archiwum IPN, Polskiej Agencji Fotografów „Forum”, Agencji EastNews, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego, Ośrodka KARTA, Żydowskiego Instytutu Historycznego oraz ze zbiorów prywatnych.

W niedługim czasie po brutalnej akcji „sił porządkowych” na Uniwersytecie Warszawskim w dniu 8 marca informacje na jej temat dotarły do szerszego grona młodzieży akademickiej Łodzi.

Niektórzy studenci postanowili zorganizować wiec solidarności z pobitymi w Warszawie kolegami. Do pierwszego większego spotkania doszło 11 marca w hallu biblioteki uniwersyteckiej. W zebraniu wzięło udział około 250 studentów, którzy wybrali delegację uprawnioną do dalszych rozmów z władzami. W gronie delegatów znaleźli się m.in. Jerzy Szczęsny i Andrzej Makatrewicz. Najważniejszym elementem tego spotkania, poza wyborem wspomnianej reprezentacji studenckiej, było podjęcie decyzji o zwołaniu w dniu następnym kolejnego wiecu.

Pełniący obowiązki rektora UŁ prof. Witold Janowski postanowił zapobiec eskalacji protestu i wydał odczytywany na wszystkich zajęciach apel o nieprzyłączanie się do zapowiadanego wiecu. Mimo presji ze strony władz uczelnianych pod gmachem biblioteki uniwersyteckiej zgromadziło się ponad tysiąc studentów oraz porównywalna grupa tzw. aktywu robotniczego. W trakcie manifestacji przyjęto rezolucję „Do społeczeństwa Łodzi”. Dokument wyrażał m.in. niezadowolenie z braku rzetelnej informacji na temat przebiegu wypadków w Warszawie. Domagano się w nim także ukarania winnych zająć w stolicy, równocześnie akcentując, że postawa młodzieży akademickiej nie jest wymierzona w podstawy ładu społecznego w Polsce. Pod koniec zebrania ustalono, że kolejny wiec odbędzie się za tydzień, po czym na apel funkcjonariuszy MO zebrani w okolicach biblioteki rozeszli się do domów.

W tygodniu rozdzielającym drugi i trzeci wiec studencki odbywały się w Łodzi mniejsze, niezwiązane z inicjatywą studencką, spontaniczne wystąpienia. W dniach od 14 do 16 marca nieprzekraczające 300 osób grupy młodych ludzi, gromadziły się na Placu Wolności. Za każdym razem wiece kończyły się zdecydowanymi interwencjami ZOMO i zatrzymywaniem „prowodyrów chuligańskich zająć”.

19 marca młodzież zaczęła zbierać się w okolicach budynków Politechniki Łódzkiej. Kiedy jednak okazało się, że bramy wiodące na dziedziniec PŁ były zamknięte, postanowiono przenieść wiec ponownie w okolice BUŁ. W trakcie przemarszu przez ul. Piotrkowską, w okolicach siedziby łódzkiej prasy, doszło do demonstracyjnego palenia gazet i równoczesnego skandowania haseł wymierzonych w ówczesną politykę informacyjną władz. Wedle szacunkowych danych Służby Bezpieczeństwa w bezpośredniej okolicy budynku biblioteki uniwersyteckiej zgromadziło się około 2 tysięcy studentów i prawie 2,5 tysiąca przedstawicieli „aktywu robotniczego”. Przyjęto odczytaną przez Jerzego Szczęsnego rezolucję, w której zasadniczo powtórzono wcześniejsze postulaty młodzieży. Istotnym elementem wiecu stała się zapowiedź dwudniowego strajku okupacyjnego w budynkach łódzkich uczelni wyższych. W trakcie spotkania z 19 marca, podobnie jak w przypadku protestu sprzed tygodnia, skoncentrowane w okolicach BUŁ „siły porządkowe” poprzestały jedynie na obserwowaniu zachowania wiecujących.

Zapowiadany strajk doszedł do skutku w dniach od 21 do 22 marca i objął przede wszystkim część wydziałów Politechniki i Uniwersytetu oraz w mniejszym stopniu pozostałe uczelnie miasta. Po jego zakończeniu nastroje buntu wśród większości łódzkich studentów stopniowo wygasły. Przyczyniło się do tego w głównej mierze tymczasowe zawieszenie w prawach studentów większości liderów ruchu marcowego, ich przymusowe wysyłanie na ćwiczenia wojskowe oraz działania „profilaktyczne” łódzkiej SB, w tym np. aresztowanie Jerzego Szczęsnego, Brunona Kapali, Andrzeja Makatrewicza i Andrzeja Kowalskiego. Ostatnim akordem studenckiego Marca '68 były procesy wyżej wymienionych „marcowych wicherzycieli” we wrześniu i listopadzie 1968 roku.

foto #1

foto #2

foto #3

foto #4